

CSORBA
GYŐZŐ
KÖNYVTÁR

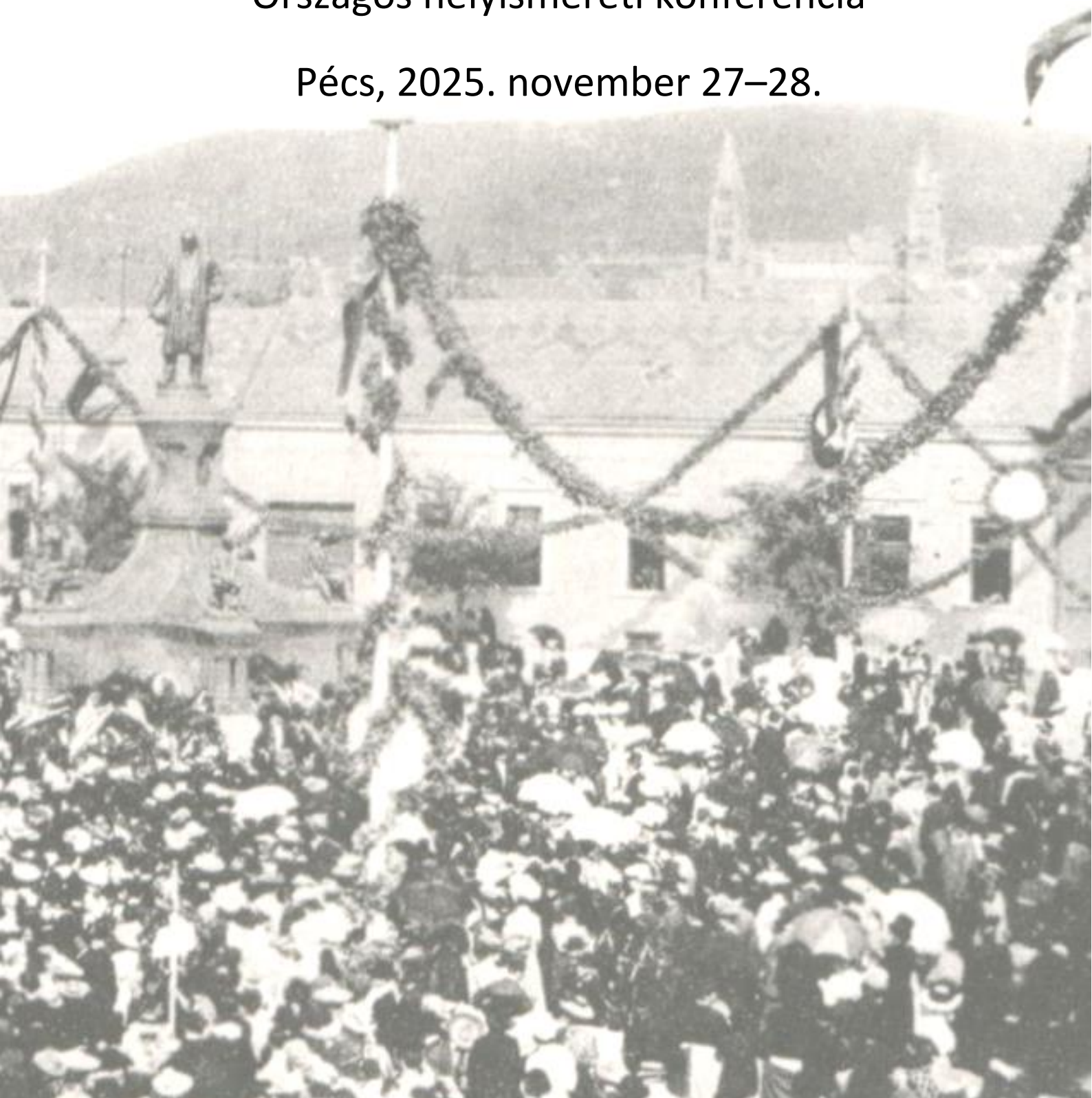

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE
Az MTA programsorozata

Pécs-Baranya évszázadai 10.

Országos helyismereti konferencia

Pécs, 2025. november 27–28.

Címlap A Zsolnay-szobor leleplezése 1907-ben (levelezőlap részlete)
(CSGYK Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár)

10. oldal A szigetvári zsinagóga fotója az 1970-es évekből
(CSGYK Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár)

11. oldal Pécs vidéki autóbuszjárata az 1930-as években
(CSGYK Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár)

16. oldal Pécs-Jakabhegy egy 1899-ben postára adott levelezőlapon az előtérben cigányokkal
(CSGYK Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, Tóth Tibor Endre pécsi képeslap gyűjteménye)

18. oldal Egyetemi Szent Mór-Kollégium
(CSGYK Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, Tóth Tibor Endre pécsi képeslap gyűjteménye)

19. oldal Felvonulás a munka ünnepén 1975. május 1-én Pécsett
(fotó: Füzes László, CSGYK Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár)

25. oldal Szeminárium barokk kapuzata egy 1940-ben postára adott képeslapon.
(CSGYK Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, Tóth Tibor Endre pécsi képeslap gyűjteménye)

27. oldal Nádor Tamás (1925–1996) portréja
(Nádor Tamás: Életem - muzsika... Ferlingpress, Pécs, [1995] p. 8.)

2025. november 27. (csütörtök)

9.00 Köszöntő

MISZLER TAMÁS igazgató (Csorba Győző Könyvtár)

KERESNYEI JÁNOS kuratóriumi elnök (Pécs Története Alapítvány)

Újabb régészeti eredmények Pécsről és Baranyából

Levezető elnök: WÉBER ADRIENN

9.10 SZABADVÁRY TAMÁS

Kiemelt baranyai vonatkozású római kori leletek magángyűjteményekben

9.30 GOMBOR LÁSZLÓ

A „dunántúli hosszanti sáncok” Baranya vármegyei szakaszai nyomvonalának kiegészítése és pontosítása, a természetföldrajzi és régészeti összefüggések elemzése

9.50 TÓTH ZSOLT

Észrevételek a pécsi székesegyház alatti csatornához

10.10 FEKETE MÁRIA

Pannoniorum gentes

10.30 Kérdések, vita

10.40 Szünet

Pécs-Baranya kora újkori „vihari”

Levezető elnök: GÓZSY ZOLTÁN

10.50 BALÁZS KOVÁCS SÁNDOR

Siklósi (Szilvási) Mihály, a Perényi birtokok (Siklós és Sátoraljaújhely) első reformátora

11.10 VÉGH FERENC

Siker vagy kudarc? Pécs 1664. évi ostroma

11.30 PINTÉR TAMÁS

Nézőpont kérdése: a török utáni Baranya viharos újjászervezése az újabb források tükrében

11.50 Kérdések, vita

12.00–13.00

Ebédszünet

Történetek a pécsi közlekedés évszázadaiból

Levezető elnök: POLYÁK PETRA

13.00 BÉRCESI RICHÁRD

A Pécsi Bányavasutak társadalmi szerepe az iparvidék történetében 1854 és 2004 között II.: Az üzem teljes személyi állománya és feladatköreik II.

13.20 BÓSZ ATTILA

Az autóbusz integrációja Pécs városi közlekedésébe (1925–1940)

13.40 GÁSPÁR ATTILA

„És mégis repülünk” – A pécsi polgári repülés kezdetei

14.00 SIPOS BALÁZS

Pécs tömegközlekedésének fejlődése az 1960-as években

14.20 Kérdések, vita

14.30 Szünet

Egyetemtörténeti érdekességek

Levezető elnök: LENGVÁRI ISTVÁN

14.40 RAPOSA VIVIEN KITTI

Politizáló egyetem. Az ETE oktatóinak politikai tevékenysége a két világháború közötti Pécsen

15.00 RÁCZ MÁRK

Társadalmi rétegződés és mobilitás az egykori Janus Pannonius Tudományegyetem ideológiai tanszékein

15.20 ACÉL RÓBERT

„Levéltári történetek” – videósorozat a közösségi médiában

15.40 Kérdések, vita

15.50 Szünet

Mozaikok Pécs és Baranya új- és modernkori művelődéstörténetéből

Levezető elnök: PILKHOFFER MÓNICA

16.00 BORJÁTI BALÁZS

Rabbik Szigetváron a reformkortól a II. világháborúig

16.20 RÉTFALVI P. ZSÓFIA

„Élénkíteni kezd a Mecsek lankás hegyoldala” – [Ifj.] Balogh Károly emlékei a Madách családról

16.40 CSONDOR SOMA

A többirányú emlékezet terei Pécssett

17.00 PANDUR ANETT

Az 1872–73-as kolerajárvány Baranya megyében

17.20 HODÁSZ KATA

Az emberbaráti kötelességtől az államszocialista oktatáspolitikáig: a gyógypedagógiai nevelés intézményesülése Pécssett (1905–1955)

17.40 Kérdések, vita

2025. november 28. (péntek)

Pécs építészeti, városszerkezeti, műemléki mintázatai

Levezető elnök: SCHMELCZER-POHÁNKA ÉVA

9.00 SZIGETVÁRI KRISZTIÁN JÁNOS

Pécs műemlékei a számok tükrében. A barokktól a Bauhausig

9.20 KOHÁRI GABRIELLA

A Szent Mór Kollégium (Maurinum) kápolnája. Berendezés, felszerelés, és a lokalizáció kérdése

9.40 PILKHOFER MÓNICA

A pécsi Megyeri kertváros kiépülése

10.00 Kérdések, vita

10.10 Szünet

Új esettanulmányok Pécs-Baranya nemzetiségeiről

Levezető elnök: SCHMIDT ZOLTÁN

10.30 HARKA ÉVA

„A mi derék muzsikás cigányaink” vs „zsebmetsző cigányok vendégszereplése”

A cigányokról alkotott kép a Pécsi Figyelőben 1900 és 1910 között

10.50 SZEDERKÉNYI ÉVA KATA

Elnémult női hangok – német kisebbségi történetek Baranyából 1920–1970 között

11.10 HAMMER ERIKA

Német betelepülés baranyai falvakba 2010 óta

11.30 Kérdések, vita

11.40 Szünet

12.00–13.00

Ebédszünet

A szocialista rendszer lenyomatai Baranyában

Levezető elnök: POLYÁK PETRA

13.00 GYÁNTI ISTVÁN

Régi emberek az új világban. A Sásdon működő Baranya vármegyei közigazgatás és a községek tisztviselői 1919-ben, a proletárdiktatúra idején

13.20 MÁTÉ ZSOLT

Az 1956-os forradalom baranyai eseményeinek nemzetközi sajtóvisszhangja

13.40 NAGY PÉTER

„Örökre szívünkbe zártuk Gagarin őrnagyot”. Baranya és az űrpropaganda, 1957–1963

14.00 Kérdések, vita

14.10 Szünet

Pécsi tánc- és zenetörténeti kuriózumok

Levezető elnök: SZABÓ FERENC JÁNOS

14.20 BALOGH JÁNOS

A mozdulatművészet mesterei és iskoláik Pécsen (1930–1952)

14.40 GUSZTIN RUDOLF

A Pécsi Dalárda: előzmények, intézményesülés, működés

15.00 BUKÁNE KASKÖTŐ MARIETTA

Pécs, a „magyar Regensburg”: epizódok a cecilianizmus magyarországi történetéből (1875–1934)

15.20 NÉMETH ZSOMBOR

A Waldbauer–Kerpely-vonósnégyes Pécsen

15.40 Kérdések, vita

15.50 Szünet

**16.00 Nádor Tamás születésének centenáriuma alkalmából rendezett
kerekasztal-beszélgetés és kamarakiállítás**

SZABÓ FERENC JÁNOS bevezető előadása, majd kerekasztal-beszélgetés:

GYURKÓNE NÁDOR JUDITtal beszélget SZABÓ FERENC JÁNOS

Hanglez- és könyvkiállítás, Zeneműtár

16.45 Zárszó

17.00 Nádor Tamás születésének centenáriuma alkalmából rendezett hanglez- és könyvkiállítás a Zeneműtárban, a Tudásközpont IV. emeletén (A kiállítás december 31-éig látogatható.)

ACÉL RÓBERT

főlevéltáros, PTE Egyetemi Levéltár

„Levéltári történetek” – videósorozat a közösségi médiában

Az Egyetemi Levéltár rövid, öt perces epizódokból álló mini dokumentumfilm sorozata a „Levéltári történetek”. A sorozat egy-egy érdekes helyi, egyetemi iratot vagy eseményt mutat be történelmi kontextusban. Igyekeztünk a témák kidolgozását és vizuális megjelenítését a nagyközönség számára fogyasztható módon megvalósítani. Az videók Youtube-ra készültek, és idén márciusban publikáltuk őket.

Az epizódok:

1. *Az Idegklinika és a Vörös Kakas* : Az Erzsébet Tudományegyetem Idegklinikájának, és a Pécsen állomásozó 4. számú közelfelderítő repülőszázadnak nézeteltéréséről.
2. *Épületek – 48-as tér* : Egy majdnem megvalósult épületbővítés
3. *A pécsi egyetem és 1956* : Röviden a pécsi eseményekről
4. *Majális és május elseje* : Majálisok és a május elsejei felvonulások történetéről, természetesen helyi vonatkozásokkal
5. *Épületek – Tervek és valóság* : Merész egyetembővítési tervek, és változó viszonyok közt az egyetemi épületek alakulása
6. *„Valahol muszkaföldön”* : Jogszigorló levelezése az egyetemmel a Don-kanyarból.

A projekt ötletének születését, az elkészítés folyamatát és nehézségeit mutatom be. Beszélék a kutatás mikéntjéről, a szükséges eszközök beszerzéséről, és technikai megvalósítás részleteiről.

BALÁZS KOVÁCS SÁNDOR

nyug. főmuzeológus, néprajzkutató

Siklósi (Szilvási) Mihály, a Perényi birtokok (Siklós és Sátoraljaújhely) első reformátora

A reformáció gyors sikereket ért el a Dél-Dunántúlon, melyben jelentős szerepet vittek az itt született és itt tevékenykedő reformátorok, prédikátorok. A katolikus egyházi struktúrák pusztulásával és a püspök menekülésével csaknem zavartalanul kezdődhetett meg a reformatori szellemiségű térítés, melynek Siklósi Mihály, Sztárai Mihály, Kopácsi István, Szentantali Gergely és Eszéki Szigeti Imre voltak az első munkásai. Siklósi Mihály, eredetileg Szilvási Mihály. Szilváson született (Siklóstól húsz kilométerre északra), Siklóson dolgozott reformátorként, majd Sátoraljaújhelyen, és itt lett a neve Siklósi. A korabeli adatok azt mutatják, hogy baranyai és „felföldi” működése között Wittenbergben is járt, s tanulmányait befejezve 1531 őszén vagy 1532 tavaszán tért haza onnan. Csak ezután költözött urával, Perényi Péterrel Terebesre, majd Sátoraljaújhelyre, azután pedig Sárospatakra. Itt végezte térítő munkáját pataki, és egyben udvari lelkészként, míg 1539 őszén Dévai Bíró Mátyás fel nem váltotta. Minden bizonnyal Siklós környékén ő volt a legelső a reformáció munkájában. Földvári könyvében azt írja, hogy a 16. század közepén Siklóst és környékét egészen a Rinya folyóig az „új hit” követőjének tudhatjuk, s ez alapvetően Siklósi érdeme (még akkor is, ha társai is lehettek.)

BALOGH JÁNOS

néptáncpedagógus, etnográfus, Pécsi Református Kollégium Berze Nagy János Alapfokú Művészeti Iskolája

A mozdulatművészet mesterei és iskoláik Pécsen (1930–1952)

Előadásomban a Pécsen működő mozgásművészek életét, tevékenységét mutatom be. Közreadott munkám egy nagyobb lélegzetű kutatás része, mely Pécs és (a történeti) Baranya tánc kultúráját igyekszik felölelni, bepillantást engedve a falusi közösségek táncműveltségébe, a városi társasági táncokba, a mozgásművészeti iskolák, néptáncműhelyek és balettiskolák mestereinek életébe, tevékenységébe. Az időhatárok az első mozgásművészeti iskola megnyitásától a balett munkaközösségek elindításáig terjednek. A műfaj és a táncoktatás intézményesülésének vázlatos hazai története mellett, a mozdulatművészek életrajzát és iskoláik működését ismertetem. A város kulturális életének egykor meghatározó, mára elfeledett művészeinek nevét és munkásságát szeretném a kollektív emlékezetbe írni ezzel a tánc történeti munkával.

BÉRCESI RICHÁRD

történész, történelem-, hon és népismeret szakos tanár

A Pécsi Bányavasutak társadalmi szerepe az iparvidék történetében 1854 és 2004 között II.: Az üzem teljes személyi állománya és feladatköreik II.

Előadássorozatomban az Első Dunagőzhajózási Társaság (DGT) által, a történelmi Magyarország első iparvasút-hálózataként létrehozott Pécsi Bányavasutaknak a társadalomtörténeti szerepét helyezem górcső alá az iparvidék történetében. A második rész fókuszpontjában is az üzemegység személyi állományának és a feladatköreiknek a bemutatása áll, amelyben a vasúti felvigyázók (bakterek) további ismertetése mellett, a tolatószemélyzet és az irodai alkalmazottakon van a hangsúly. Ennek tükrében az előadásomban a következő kérdésekre próbálok meg választ adni:

Hány főből állt a Pécsi Bányavasutak teljes személyi állománya 1854 és 2004 között? Kik tartoztak közéjük? Hogyan változott a számarányuk és miért? Milyen külső és belső tényezők befolyásolták ezt? A dolgozók a Pécsi Bányavasutak üzemegységéhez, vagy a tőle teljesen különálló fővonalhoz, az MPV-hez tartoztak?

Mi volt a feladata a vasúti felvigyázóknak, a tolatószemélyzetnek és az irodai alkalmazottaknak? Milyen kitételek voltak az alkalmazásukhoz? Mi volt a végzettségük, milyen vizsgákat kellett teljesíteniük? Vasúti dolgozók voltak? Az egyes munkakörökben inkább férfiakat, vagy nőket foglalkoztattak?

Hol, mikor, miért és összesen hány vasúti felvigyázólakás épült az egyes vonalak mentén? Milyen logika és cél alapján jelölték ki a helyüket? A telkek és a rajtuk álló ingatlanok mérete egyaránt egységes volt? Hogy néztek ki kívülről, milyen volt a belső elrendezésük? Minden épület csak munkahelyként vagy egyben lakóházként is funkcionált? Ez utóbbi esetben ki formálhatott igényt rájuk és milyen szabályokat kellett betartaniuk a tulajdonosoknak? Létezett egy erre vonatkozó, összefoglaló jellegű dokumentum? Ha igen, akkor mikor és melyik bányatulajdonos vállalat állította össze? Meddig volt érvényes? Szigorú rendelkezések voltak benne? Az érvényességi ideje alatt történtek a szövegében változtatások? Ha igen, akkor azok mire vonatkoztak és miért történtek? Mi lett a bakterházak sorsa a Pécsi Bányavasutak vonalhálózatához tartozó iparvágányoknak a felszámolása után?

Hol működött a DGT, majd a későbbi bányatulajdonos vállalatok legnagyobb, a pécsi bányavidéken lévő irodaépülete? Mindvégig ugyanannak az üzemnek a területén állt? Ha nem, akkor mi indokolta az átköltöztetését és mikor? Mindegyik üzemegység rendelkezett egy helyi, kihelyezett irodaházzal?

BORJÁTI BALÁZS

doktorandusz, PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola

Rabbik Szigetváron a reformkortól a II. világháborúig

Szigetváron egykor népes és nagy múltú zsidó közösség élt, amely tevékenyen részt vett a település gazdasági, társadalmi és kulturális életében egyaránt. Többen közülük bekerültek a városi elit soraiba is, bár társadalmuk vagyoni és szociális helyzet tekintetében is erős differenciáltságot mutatott. Ez a közösség teljesen megsemmisült a holokausztban. A kevés túlélő, aki visszajött, nem beszélt származásáról és felmenőiről, így a szigetvári zsidók emléke lassan feledésbe merült. Az egykor köztisztviselőként álló polgárokat, értelmiségieket és kereskedőket ugyanúgy elfelejtette a város, mint a közösség vallási vezetőit, a rabbikat.

Szigetváron 1821-től tudunk rabbikról. Híres családok sarjai ugyanúgy akadtak köztük, ahogy szegénysorsú házaspárok gyermekei is. 1868 előtt konzervatív vallási vezetők álltak a hitközség élén, az Egyetemes Gyűlés után azonban Szigetvár ízig-vérig neológ hitközséggé vált, hazafias érzületű rabbijai is elkötelezett támogatói voltak a magyarosodásnak. Volt olyan rabbi, akivel hitközsége igen jól megtalálta a közös hangot, ám olyan is akadt, akit el kellett küldeniük, annyira elmérgesedett a viszonyuk. A hat szigetvári rabbit összeköti az a körülmény, hogy mostanra szinte mindegyiküket elfelejtették a szigetváriak. Az utolsó rabbi, Berend Béla ugyan kivétel volt, de őt is inkább a vészkorszak alatti tevékenysége miatt kezdték el kutatni. Jogosan merül fel a kérdés: mit tudhatunk meg ennyi évtized elteltével a szigetvári zsidóság vallási vezetőiről? Feltárható-e életútjuk? Előadásomban ezekre a kérdésekre keresem a választ.

BÓSZ ATTILA

levéltáros, MNL Baranya Vármegyei Levéltára

Az autóbusz integrációja Pécs városi közlekedésébe (1925–1940)

Az előadás 1925 és 1940 (1944) között tárgyalja Pécs pályához nem kötött tömegközlekedésének kialakulását, integrációját a városi közlekedésbe. Példákat hoz arra, hogy a pécsi buszközlekedés működése hogyan illeszkedik az országos és nemzetközi trendhez, más városokban kialakult tömegközlekedéshez. A levéltári iratanyag és a sajtóforrások alapján bemutatja a motoros tömegközlekedés kialakulásának gazdasági-társadalmi okait. Az autóbuszközlekedés jubileumot ünnepel Pécsen – ez is az előadás egyik apropója lehet, hiszen a köztudatban, ha egyáltalán, az 1926-os évszám szerepel –, 1925-ben indultak az első menetrend szerinti járatok, amelyeket kisvállalkozók üzemeltettek. 1926-ban pedig az első városi üzemeltetésű buszok kezdtek közlekedni. 1926 és 1934 között a Pécsi Villamos Vasút R.T. kezelésében közlekedtek a buszok. A város 1934 január elsejével vette saját kezelésbe a helyi tömegközlekedést a Pécs Városi Közlekedési Vállalat (PVKV) keretein belül. Az előadás bemutatja az első vonalnyitásokat, az új közlekedési eszköz és a villamos viszonyát, az autóbusz hősorát, amikor még Pécsen építették a járatok gépkocsijait. A második világháború korszakát érintve zárul az előadás évköre, a járműállomány 1944-ben teljesen elpusztult, illetve üzemképtelenné vált.

BUKÁNÉ KASKÖTŐ MARIETTA

zenetörténész, főiskolai docens, Miskolci Egyetem, Bartók Béla Zeneművészeti Kar – Zeneelméleti Intézet

Pécs, a „magyar Regensburg”: epizódok a cecilianizmus magyarországi történetéből (1875–1934)

Franz Xaver Witt (1834–1888) és Franz Xaver Haberl (1840–1910) neve örökre összeforrt Európa legnagyobb horderejű katolikus egyházzenei reformjával, a cecilianizmussal. A gregorián énekkészletet és a 16. századi vokális polifon alkotásokat előtérbe helyező reformideológia megosztotta a korabeli egyházzeneészeket. Ám a két bajorországi pap-egyházzeneész szerteágazó kapcsolatrendszere révén a Cecília-mozgalom hatása (jóllehet) sporadikus jelleggel Európa-szerte és a tengerentúlon is érzékelhető volt. A magyar katolikus egyházzenei megújulás folyamata sem maradt érintetlen a ceciliánus törekvésektől: a 19. és a 20. század fordulóján működő reformerek – közöttük Bogisich Mihály (1839–1919) Budán, Glatt Ignác (1855–1918) Pécsen és Kersch Ferenc (1853–1910) Esztergomban – a ceciliánus eszmékhez kapcsolódva maguk is a Regensburgból forrászó mintát követve fogalmazták meg reformelképzeléseiket. Mi több, néhányan közvetlen levélkapcsolatban is álltak a mozgalom két szellemi vezetőjével. Pécs városa a ceciliánus reform magyarországi bázisainak sorában kétségtelenül a legerősebb szállal kapcsolódott a bajor törekvésekhez. A rendelkezésre álló forrásokból ugyanis az derül ki, hogy az 1874-ben megalapított Regensburger Kirchenmusikschule egyházzenei kurzusain 1875-től résztvevő több mint húsz, a magyar egyházzenei életben szerepet vállaló személy közül arányaiban a legtöbbet Pécs városa delegálta. Előadásomban a cecilianizmus magyarországi történetéhez fűződő kutatásaim során napvilágra került intézmény-, sajtó- és zenetörténeti adalékok nyomán arra vállalkozom, hogy Pécs történetének katolikus egyházzenei epizódjait a múlt század fordulójának idejéről a Cecília-mozgalom tükrében mutassam be és értelmezzem.

CSONDOR SOMA

Irodalomtörténész, kritikus, óraadó oktató, PTE BTK

A többirányú emlékezet terei Pécsen

„Mi történik, amikor a féktelen erőszak eltérő elbeszélései összetűzésbe kerülnek egymással a nyilvánosságban? Vajon az egyik emlékezet kitörli a többi a látóterünkből?” – teszi fel a kérdést Michael Rothberg *Gázától Varsóig* című tanulmányának felütésében. A kérdésre adott válasza nem pusztán az, hogy e folyamat nem szükségszerű, hanem paradigmaváltó szemléletmódjával tovább is megy: az egymással összeütköző emlékezetek nem kioltják egymást, hanem összeadódnak, éles elválasztásuk pedig nemcsak nehézkes, de erősen problematikus eljárás is. Az egymással versengő emlékezetek harca helyett ezért a többirányú emlékezet elméletét kínálja alternatívaként. Előadásom legfontosabb kérdésfeltevése, hogy e szemléletmód mennyiben érvényesül a köztéri emlékművekkel kapcsolatban. Jan Assmann megjegyzi, hogy *„[a]z emlékezetnek helyszínekre van szüksége, és térbeliesítésre hajlik. [...] Csoport és tér szimbolikus lényegközösséget alkot”*. Pierre Nora Franciaországgal kapcsolatos megállapítása, miszerint az ország emlékezetére nem a változatosság, hanem a megosztottság jellemző, Magyarországra szintén érvényes. Vagyis, ami bizonyos csoportoknak emlékezhely, az más társadalmi rétegek számára nem minősül annak. Peter Burke az „emlékezetközösségek” fogalmán keresztül mutat rá, hogy az eltérő társadalmi csoportok és identitások alternatív, egymással párhuzamosan létező és versengő emlékezetet hoznak létre. Ezek pedig gyakran élesen eltérő véleményt formálnak arról, hogy melyek a kollektív emlékezet számára releváns események. E pluralitásból adódó összeütközéseik pedig mélyebb társadalmi konfliktusokra mutathatnak rá. Előadásomban arra vállalkozom, hogy Pécs köztéri emlékmű-

veinek vizsgálatán keresztül mutassak rá a köztereken megnyilvánuló emlékezeti megosztottságra, valamint a többirányú emlékezet – csekély számú, ám létező – megnyilatkozási formáira, és azokra a stratégiákra, amelyek mentén ezek az alkotások többirányú mementóvá válhattak.

Az előadás az EKÖP-25-4-I-PTE-618 azonosítószámú pályázat keretében az Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Program támogatásával valósul meg.

FEKETE MÁRIA

régész, nyugd. óraadó PTE-BTK, IDI, Régészet Tanszék

Pannoniorum gentes

A hazai régészeti kutatás már mintegy 80 éve körvonalazta azt a régészeti leletanyagot, amelyet a Dunántúlon először próbált etnikumhoz kötni a Kr. e. 5-4. században (Szentlőrinc és Beremend sírjai.)

Ez a név a római hódítással (Kr.e. 9 körül) e térség első ismert földrajzi neve is lett, majd a humanizmus korában – tudós körökben – a Magyar Királyság megnevezéseként is használták. Hogy kik is voltak a pannonok, és mikortól körvonalazható igazából az a leletanyag, amellyel a Dunántúl vaskori lakosságát – időben – először lehet etnikailag elkülöníteni, azt a 2011-12. évi regölyi tumulus feltárásán, illetőleg Kr. e. 7. század utolsó harmadára-negyedére keltezhető a leletanyagának feldolgozása során sikerült pontosítani.

Hérodotos történelemkönyvéből (*ἱστορίαι*) tudjuk (V, 9.), hogy az első évezred végi ókori keleti birodalmak egymás közti háborúinak és következményeinek borzalmait, a Méd Birodalom legyőzése miatt a sigynnák kocsiba fogott, apró termető, gyors lovaikkal – Anatólián keresztül vágatva – elmenekültek, és a venétek szomszédságában telepedtek le.

Ezek a meglehetősen kis létszámú, de leletanyaguk alapján jól felismerhetően elkülöníthető, vegyes etnikumú, magas technológiával rendelkező (más fémművesség, korongolt kerámia, fázisokra bontott műhelytermékek, magas szintű csontipar, új típusú fegyverek stb.) menekültek saját, zoroasztriánus vallási világukat is megjelenítették. A Dunántúlon a korábban honos késő bronzkori maradvány-lakosság, a szórványosan itt létező preszkíták és a Hallstatt kultúra nagyobb tömbjeinek népeit megszervezve hozták létre azt a vaskori preállamot, királyságot, aminek egykori nagyságát, jelentőségét az is bizonyítja, hogy a térséget a római hódítás Pannonia provinciaként kapcsolta az egyre terebélyesedő birodalomhoz.

GÁSPÁR ATTILA

levéltáros, MNL Baranya Vármegyei Levéltára

„És mégis repülünk” – A pécsi polgári repülés kezdetei

A repülés mindig nagy vágya volt az emberiségnek. Az ókortól ismerünk erre irányuló törekvéseket, azonban a technika csak a 18. században érte el azt a fejlettséget, hogy a levegő meghódítása realitássá váljon.

Tanulmányom fő célja megvilágítani a repülés fejlődését Pécs város tekintetében a hőskorban a pécsi repülőtér 1930-as ünnepélyes átadásáig. A dokumentumokból kiderül, hogy az aviatika iránti szenvedély tudással és akarattal társulva, sok akadályon át, de megvalósította a célt: a pécsi légtér meghódítását. Habár történelmi események is hátráltatták a sikereket, a pécsi aviatikusok és támogatóik kitartása idővel meghozta a gyümölcsét. A repülés úttörőinek törekvései és teljesítménye megalapozta Pécs város helyét a légiközlekedés térképén, így lehetőséget teremtve arra, hogy Baranya vármegye is bekapcsolódjon a nemzetközi légi közlekedésbe. Erre azonban még várni kellett, ugyanis a városnak csak az 1930-as években lett állandó légi összeköttetése személyszállítás, postai küldemények és áruszállítás terén.

Tanulmányomban Pécs város repüléstörténetét dolgozom fel a 19. század végétől a pécsi repülőtér megnyitásáig a levéltári források és a korabeli sajtó tükrében.

Kutatásom Baranya Vármegye alispáni, Pécs város tanácsának, illetve polgármesterének, valamint a Pécs – Baranyai Aero Club iratanyagán alapul.

GOMBOR LÁSZLÓ

nyugdíjas, bányageológus-mérnök

A „dunántúli hosszanti sáncok” Baranya vármegyei szakaszai nyomvonalának kiegészítése és pontosítása, a természetföldrajzi és régészeti összefüggések elemzése

A már Rómer Flóris régész által is felismert és egyes részleteiben leírt, Patay Pál régész (MNM) által átfogóan dokumentált „dunántúli hosszanti sáncok” a vármegye legnagyobb, hosszukban legkiterjedtebb történelmi építményei. A legutóbbi összefoglaló tanulmány megjelenése óta számos légifotó, műholdfelvétel került ki az internetre, így a térinformatika eszköztárával és terepi munkával lehetett pontosítani a nyomvonalat. A tárgyi kutatás eredményeként kijelenthető, hogy a mindeddig tisztázatlan korú, védelmi rendszernek vélt sáncmű tágabb perspektívában szemlélve a természetföldrajzi adottságok által is értelmezhető. A nyomvonal-szakaszok lefutásának pontosítása, az eddig ismeretlen szakaszok azonosítása műhold- és légifotók alapján elvégezhető volt, így az a korábbiaknál lényegesen nagyobb méretarányban áll már rendelkezésre. A munka eredményeként, hipotetikus szinten feltáruktak a sáncrendszer természetföldrajzi összefüggései, valamint kísérlet történt a sáncmű korának meghatározására, további feladatokat indukálva a régészet és a történettudomány számára.

GUSZTIN RUDOLF

zenetörténész, HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet

A Pécsi Dalárda: előzmények, intézményesülés, működés (1847–1867)

A 19. századi polgárosodó Magyarország kulturális életének fontos tényezői voltak az egyesületek, a változó színvonalú dalegyleteket magában foglaló dalármozgalom pedig a zenei nyilvánosság egyik meghatározó intézményévé vált a század második felére. A korai alapítású Pécsi Dalárda már az 1860-as évek elején az ország egyik legnívósabb férfikórusává nőtte ki magát. Talán ennek is kö-szönhető, hogy 1864-ben, a Sopronban megrendezett első magyarországi dalárünnepélyt követő évben megszervezhette a nagyobb kihatással bíró második országos dalárünnepséget.

A Pécsi Dalárda történetét elsőként Haksch Lajos, az egyesület titkára dolgozta fel 1902-ben megjelent monográfiájában, kronologikus rendben mutatva be a kórus működését. A Haksch óta történt kutatásokat az utóbbi években a pécsi levéltárban őrzött egyesületi anyag tanulmányozásá-val folytattam, és széleskörű sajtókutatást végeztem a dalárda korai éveinek tevékenysége vonatkozásában. Erre alapozva előadásomban a Pécsi Dalárda kezdeti működését vázolom fel 1867-ig. A hazai dalármozgalom szélesebb kontextusában elhelyezve mutatom be az egyesület által megfogalmazott célkitűzéseket és azok gyakorlati megvalósulását, a dalárda társadalmi és kulturális beágyazottságát, helyi egyesületekkel való kapcsolatát, a városvezetésnek az egyesületekhez való viszonyát. Külön figyelmet fordítok a nemzetiségi összetételre és társadalmi rétegződésre, arra keresve a választ, hogy a kórus egyesületi szinten, illetve nyilvános fellépései és az általa szervezett kulturális események alkalmával mely rétegeket szólított meg, ill. tagságában az egyes társadalmi rétegek és a különféle nemzetiségek milyen arányban voltak jelen. Feltérképezem a regionális kulturális kapcsolatait mellett azt is, hogy milyen kapcsolatai voltak a magyarországi dalárdákkal, és miként viszonyult a Pécsi Dalárda a nemzetépítési folyamathoz, melyet Ábrányi

Kornél, a dalármozgalom krónikása oly hangsúlyosnak tartott az egyes dalárdák és az egész mozgalom szempontjából.

GYÁNTI ISTVÁN

főlevéltáros, MNL Baranya Vármegyei Levéltára

Régi emberek az új világban. A Sásdon működő Baranya vármegyei közigazgatás és a községek tisztviselői 1919-ben, a proletárdiktatúra idején

1918 őszén, a központi hatalmak katonai vereségével a háború következményei elérték az addig hátorzágnak számító Baranya vármegyét: az 1918. november 13-án Belgrádban aláírt katonai konvenció alapján területének négyötöd része szerb megszállás alá került. Annak ellenére, hogy a belgrádi konvenció a polgári közigazgatást a magyar hatóságok kezében hagyta, 1919 januárjának végén a szerbek erőszakkal átvették a vármegyei adminisztrációt, s a magyar főtisztviselőket (kormánybiztos-főispán, alispán, pécsi polgármester) kiutasították a demarkációs vonal túloldalára. A kiutasított személyek útja Sásdra, Baranya vármegye egyetlen megszállás alá nem került járási székhelyére vezetett, és itt a Magyar Népköztársaság égisze alatt próbáltak meg jogfolytonosságot biztosítani a vármegyei közigazgatásnak. E feladat végrehajtására megválasztott ideiglenes tisztikar működése azonban rövid életűnek bizonyult: az 1919. március 21-én hatalomra került Magyarországi Tanácsköztársaság gyökeresen átalakította az államigazgatást. Az új rendszer a szovjet mintát követte, és különböző szintű (községi, járási, vármegyei) tanácsokra, valamint azok szűkebb intézőbizottságaira, a direktóriumokra épült. Az áprilisi tanácsválasztásokat követően fokozatosan kiépült ez az új közigazgatási struktúra, amely átvette az alispán, a járási főszolgabírók és a községi körjegyzők feladatait. A hatalomnak azonban nem minden esetben sikerült teljesen új emberekkel feltölteni intézményeit: gyakran kényszerült az előző rendszer tisztviselőinek szakértelmére támaszkodni. Kutatásom azt vizsgálja, miként illeszkedtek – vagy éppen nem illeszkedtek – ezek a tisztviselők az új rendszerbe, milyen motivációk vezették őket, és milyen egyéni túlélési stratégiákat alakítottak ki a gyorsan változó politikai környezetben.

HAMMER ERIKA

egyetemi docens, PTE BTK Germanisztikai Intézet

Német betelepülés baranyai falvakba 2010 óta

A Magyarországra tartós letelepedés céljával érkező német állampolgárok motivációit és jelenlétük következményeit a vidéki térségre kutatta egy interdiszciplináris kutatócsoport a PTE támogatásával Bács-Kiskun és Baranya vármegyékben (2024/25). Előadásomban ennek a kutatásnak a Baranyára vonatkozó részét mutatnám be.

A kutatás során készítettünk interjúkat baranyai un. sváb falvakban német, (esetlegesen más) betelepülőkkel, ill. a helyi lakóssággal (un. kulcsszereplőkkel és az utca emberével).

A kutatásban arra voltunk kíváncsiak, hogy miért és hogyan esett a beköltözők választása Magyarországra, esetleg egy un. sváb településre, kik választják Magyarországot új lakhelyüknek, miért költöztek ide, mit jelent számukra a magyar vidéki élet, és hogyan fogadják őket a település korábbi lakói: befogadják-e őket, ill. ők akarnak-e integrálódni, vagy teljesen külön enklávét alkotnak, min múlik, kivel milyen kapcsolatot alakítanak ki, és végül hogyan hat a jelenlétük a falu életére, közösségére.

Évről évre dinamikus nő a német betelepülők száma elsősorban a magyar vidékre. Ennek a trendnek és következményeinek járok utána előadásomban, ezt kontextualizálom a nemzetközi migrációs szakiro-

dalomban és hegyezem ki a magyar helyzetre. Fontos kérdés a vizsgálatban, hogy játszik-e szerepet a sváb lakosság jelenléte a betelepülésben, ill. esetlegesen az integrációban.

HARKA ÉVA

független kutató

„A mi derék muzsikuskigányaink” vs „zsebmetsző cigányok vendégszereplése”

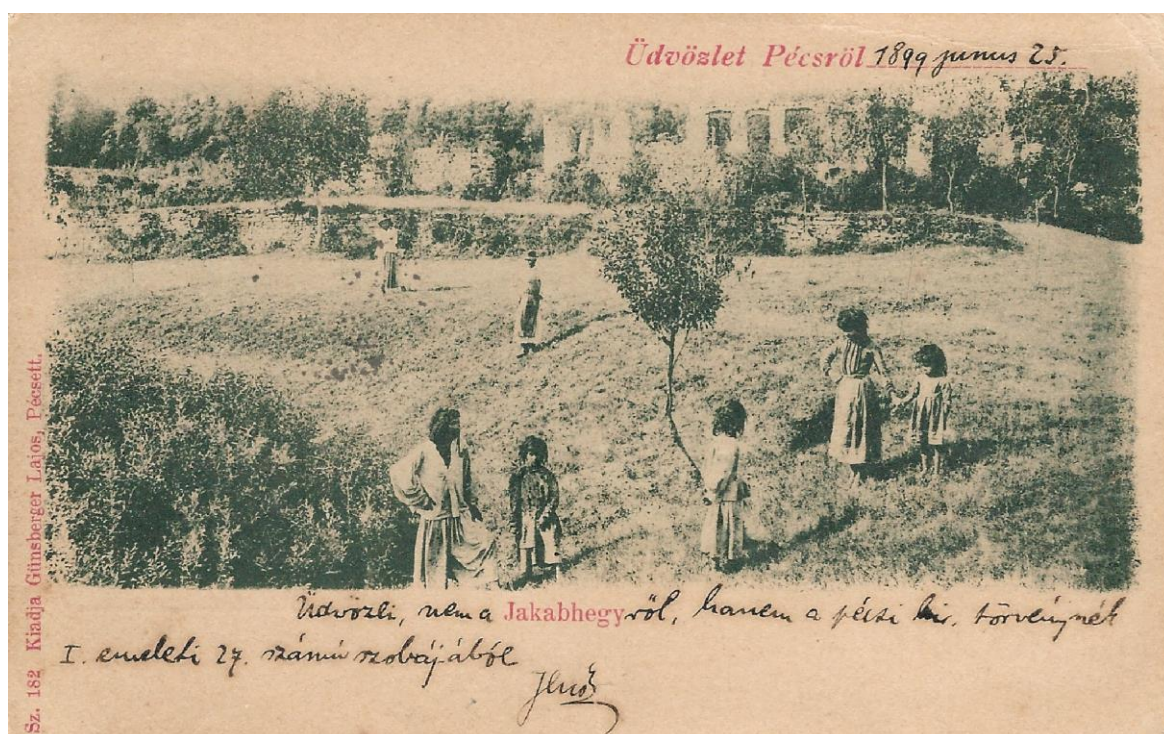
A cigányokról alkotott kép a Pécsi Figyelőben 1900 és 1910 között

Az 1890-1910-es korszak pécsi periodikáit egy helytörténeti regény alapjai miatt kutatva feltűnt, mennyire kivételes szerepben tüntetik fel a cigányságot a korabeli hírekben. Emiatt kutatásom közvetlen tárgya az, hogy miként mutatták be 1900-tól tíz éves távlatban Baranyában a cigányokat/romákat, milyen képzeteket alakítottak ki róluk a Pécsi Figyelő című periodikában. Egyetlen, 2021-ben született hasonló témájú publikációt találtam: Berek Sándor *Cigány/roma reprezentációk Magyarországon a Vasárnapi Ujságban az 1890-es években* című anyagát.

A célom egyrészt a téma regionális vizsgálata. Míg a korabeli országos lapok (forrásként lásd: Berek) általános, gyakran sztereotipizáló képet közvetítettek, a helyi sajtó gyakran a konkrét helyi eseményekhez, bűnügyekhez, városi rendeletekhez vagy éppen helyi zenészekhez kapcsolódó cigányképet közvetítette. Ez a lokális kontextus árnyaltabbá teheti a cigányokról alkotott általános, korabeli képet.

Az 1893-as országos cigányösszeírás, a letelepítési kísérletek és a „vándorcigányokkal” kapcsolatos rendészeti intézkedések országos diskurzust generáltak. Arra teszek kísérletet, hogy feltérképezsem, hogy egy olyan regionális központban, mint Pécs, hogyan vették át, torzították, vagy éppen erősítették fel a központi intézkedéseket a helyi közvéleményben.

Vizsgálatom a *Pécsi Figyelő* cigányokkal/romákkal kapcsolatos különböző jellegű közleményeit dolgozza tehát fel. A kutatás háttéréül az 1893-as országos cigányösszeírás Baranyára vonatkozó adatai szolgálnak.

HODÁSZ KATA

tanársegéd, PhD hallgató – Semmelweis Egyetem Pető András Kar, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar, Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Az emberbaráti kötelességtől az államszocialista oktatáspolitikáig: a gyógypedagógiai nevelés intézményesülése Pécsen (1905–1955)

Az előadás a fogyatékos gyermekek nevelésének és oktatásának Baranya megyei intézményesülési folyamatát vizsgálja, különös tekintettel arra, miként illeszkedett a pécsi kisegítő-, majd gyógypedagógiai iskola kibontakozása az értelmi fogyatékos gyermekek számára létrehozott országos intézményrendszer fejlődési tendenciáihoz. A korabeli helyi sajtó alapján rekonstruálhatók az első kezdeményezések (1905–1928), majd az Állami Kisegítő Iskola (1929–1946) működése, amelyet a folyamatos bővítési igény és a kapacitáshiány jellemezett. Az 1947-ben létrehozott pécsi Állami Gyógypedagógiai Iskola forrásait a Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Vármegyei Levéltára őrzi, amelyek alapján kirajzolódik, hogyan alakult át a helyi ellátás a központi oktatáspolitikai szabályozások (pl. a 70.000/1946. VKM-rendelet) nyomán. A városi iskolahálózat fejlesztése, a szakfelügyeleti jelentések és a sajtóvisszhang egyaránt azt mutatják, hogy az ellátás egyszerre volt helyi társadalmi igény, szakmai modernizáció és állami feladat. Az iskola nevelőintézzé fejlesztése 1955-ben új regionális feladatkörökkel bővítette az intézmény működését, jelezve a gyógypedagógia erősödő szerepét az államszocialista oktatáspolitikában. A kutatás eredményei rávilágítanak, hogy a fogyatékos gyermekek intézményes nevelése Baranya megyében a filantróp indítatás, a helyi társadalmi szükségletek, a szakmai innováció és a központi állami irányítás dinamikus kölcsönhatásában formálódott.

KOHÁRI GABRIELLA

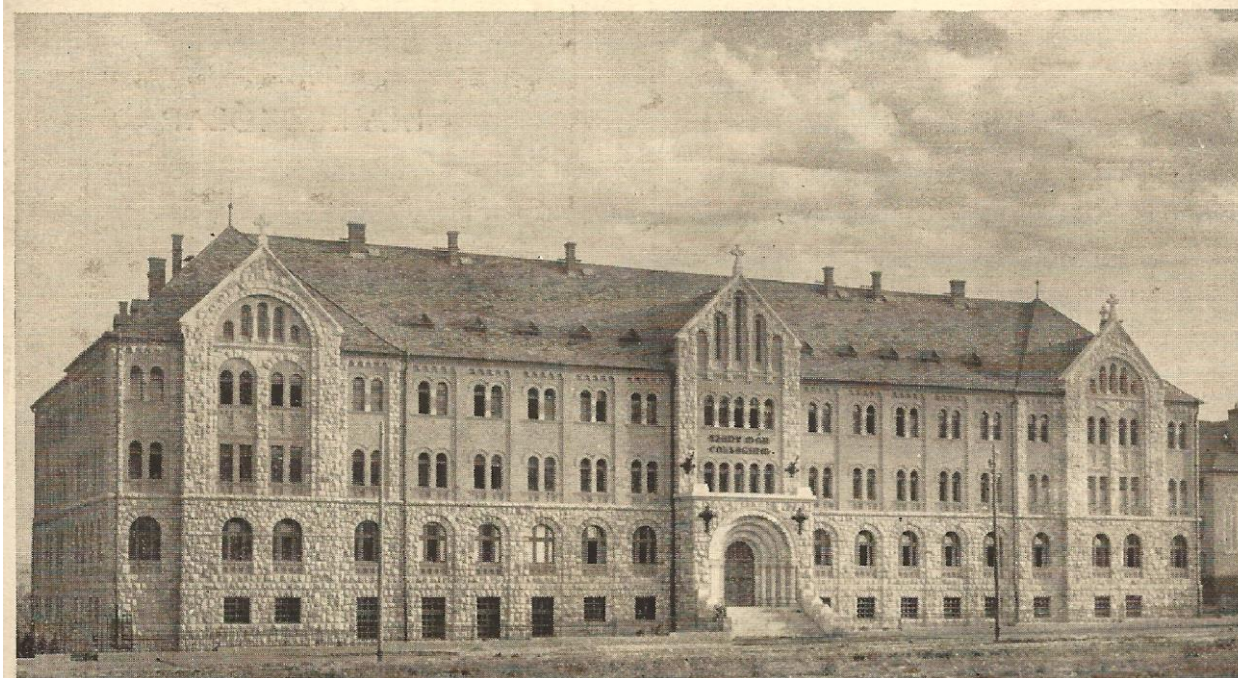
levéltáros, PTE Egyetemi Levéltár

A Szent Mór Kollégium (Maurinum) kápolnája. Berendezés, felszerelés, és a lokalizáció kérdése

Az előadás témája a Vargha Damján György O.Cist (1873–1956) szerzetes, pap, tudós, diákjóléti szervező/alapító, 1925-től a pécsi Erzsébet Tudományegyetem oktatója, bölcsészkaros dékán (1931–1932), majd az 1941–1942. tanév rektora által megálmodott és létrehozott, 1928–1947 között általa igazgatott Szent Mór Pécsi Püspökről Elnevezett Királyi Katolikus Tanárképző-Intézet és Kollégium (Maurinum) kápolnája elhelyezésének, Kódex által előírt kialakításának, bútorzatának, a berendezési és felszerelési tárgyainak bemutatása.

Az intézmény jellegéből adódóan, a korszak alapvető igényeinek kielégítésére a Kollégium épületének tervezése során kápolna kialakítására került sor. A kollégium vezetősége házirendben is szabályozta a hallgatók vallási gyakorlatokon, valamint szentmiséken való részvételét. A kápolna liturgiai előírások szerinti használatához meghatározott berendezési és felszerelési tárgyakra volt szükség.

A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Levéltárában fellelhető, a Szent Mór Kollégiumra vonatkozó hivatalos dokumentumok (építési napló, jegyzőkönyvek, zárszámadás), hivatalos és magánlevelezések, fennmaradt képi források, valamint a sajtóban megjelent tudósításokon keresztül mutatom be a nagy nehézségek árán, széles összefogással, önzetlen segítséggel berendezett, és liturgikus tárgyakkal felszerelt kápolnát. A háborús évek alatt profán módon használt, végül megszüntetett, többször átépített helyiség lokalizációjában segítségemre volt Szilágyi Domokos építész, a PTE Kancellária Beruházási és Ingatlanvagyon-gazdálkodási Osztály munkatársa. A fentiek segítségével vázolom fel a 2010 szeptemberétől a Pécsi Tudományegyetem Rektori Hivatalának helyt adó épületben egykor megtalálható kápolna történetét.

MÁTÉ ZSOLT

doktorjelölt, középiskolai tanár – PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola, PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium

Az 1956-os forradalom baranyai eseményeinek nemzetközi sajtóvisszhangja

Az 1956-os magyar forradalom jelentős sajtóvisszhangot váltott ki. Számos újság küldött hazánkba tudósítókat, s napokon belül a filmhíradókban voltak láthatók a budapesti harcok. Előadásom bázisát az egyik leghíresebb sajtóadatbázis, a Proquest Historical Newspapers gyűjteményében található újságcikkek adják.

A Proquest adatbázisban baranyai települések és földrajzi nevekre – Mecsek, Pécs, Baranya, Komló, Mohács, Siklós – kerestem és 1957 május elsejéig bezárólag több mint félezer újságcikket gyűjtöttem össze a világ számos országából. A legnagyobb csoportját a cikkeknek – az adatbázis tartalmából adódóan – az angolszász sajtó adja.

A Baranyából származó hírek először a forradalmárok által működtetett rádióadásokból származtak, amit november folyamán felváltottak az Ausztriába érkezett menekültek beszámolóí. A korabeli híradásokban számos félinformáció is napvilágot látott: A mecseki láthatatlanok létszámát több ezres fegyveres egységként tüntették fel több híradásban. Vagy a világ közvéleménye számára is ismertté vált uránbányában epikus harcokról számoltak be az újságírók. A baranyai eseményekről – helyi tudósító híján – a rádióadásokból és menekültektől szerzett információk nyomán hírügynökségi jelentéseket vett át a legtöbb újság. Számos esetben még 1956 végén is a címlapon számoltak be a lapok a megyénkben zajló harcokról, sztrájkokról. Továbbá több esetben is mellékelt térképeken is feltüntették legalább a megyeszékhelyt. Az előadás mindezek alapján kijelenthető, hogy egy esettanulmány kíván lenni az 1956-os magyarországi események nemzetközi sajtóvizsgálatának kutatásában.

NAGY PÉTER

levéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár Pest Vármegyei Levéltára

„Örökre szívünkbe zártuk Gagarin őrnagyot” – Űrpropaganda és Baranya megye 1957–1963

A világűrért folyó katonai-tudományos küzdelem szimbolikus jelentéssel is bírt: ki lesz a főszereplője az emberiség kozmikus kivonulásának? Az ezzel kapcsolatos várakozások, mítoszképzés az élet minden területén megjelent, a játszóterek rakéta mászókaitól, az ifjúsági regényeken át a középületek elnevezéséig.

A szovjet űrpropaganda narratíváit a szocialista országok, így Magyarország is átvették. Azonban az űrhajósokat övező hőskultusz, tekintettel arra, hogy élő személyekről volt szó, ellentétes volt a Kádár-rendszer egyik alapvetésével, a személyi kultusz tilalmával. Előadásomban levéltári források, hangulatjelentések, korabeli kiadványok és a sajtó alapján, 1957-1963 között az űrpropaganda megjelentését Baranya megyében. Hogyan fogadták a pécsiek az első szputnyikról szóló hírt? Miért Komló lett a vasöntőmunkás Gagarin 1961-es magyarországi látogatásának kiemelt helyszíne? Hogyan alakult a szovjet űrpropaganda interpretálása Baranya megyében az 1960-as években?

Az űrtörténet ezen speciális magyarországi interpretációjának feltárása segíti a korszakot meghatározó politikai és kulturális diskurzusok dekódolását, és új perspektívát kínál a Kádár-kori Baranya mindennapjainak értelmezéséhez. Mindemellett az idén júliusban megvalósult második magyar űrhajós űrrepülése jó alapot kínál arra, hogy a történettudományi vizsgálatok hazánkban is ebbe az irányba forduljanak.

A Waldbauer–Kerpely-vonósnégyes Pécsen

A Waldbauer–Kerpely-kvartett, amely külföldön mint a Magyar Vonósnégyes volt ismert, 1909 és 1946 között működött. Az együttes elvülhetetlen érdemeket szerzett a klasszikus kamarazenekultúra magyarországi művelésében, illetve korabeli magyar zeneszerzők (pl. Bartók, Kodály) kompozícióinak ős- és magyarországi bemutatásában, itthoni és külföldi terjesztésében. Működésük három és fél évtizede alatt – a kutatás jelenlegi állása szerint – szűk kilenc és félszáz hangversenyük volt, amelyek között szép számmal fordulnak elő „vidéki”, azaz Magyarország mai határain belüli, de Budapesten kívüli fellépések. Bár vannak adatok arra vonatkozóan, hogy az együttes már 1911-ben is meghívást kapott egy pécsi hangversenyre, első alkalommal tizenegy évvel később, 1922-ben lépett fel a baranyai megyeszékhelyen. A Waldbauer–Kerpely-kvartett az 1920-as évek folyamán több alkalommal visszatért Pécsre, sőt, az 1923/1924-es évadra egy háromalkalmas bérletsorozatát is meghirdetett – sikertelenül. Az együttes pécsi koncertjeire rendszerint a Pannónia Szállóban került sor, de volt példa arra is, hogy kifejezetten az egyetemi hallgatók számára rendeztek hangversenyt. Koncertjeinken alkalmanként a város zenei életének meghatározó személyiségei működtek közre. A mecsekaljai közönség egy alkalommal egy magyarországi bemutatónak (Dohnányi Ernő: 3. vonósnégyes) is tanúja lehetett – e tényt azonban a Pécs zenetörténetéről szóló munkák nem jegyzik, emléke a múlt ködébe veszett. Előadásom mindezek részletezése mellett kitér a kvartett-társaság vezetője, Waldbauer Imre a városhoz kötődő, feltételes rokoni kapcsolataira is.

Az 1872–73-as kolerajárvány Baranya megyében

Az 1872–73-as kolerajárvány Magyarország egyik legsúlyosabb 19. századi közegészségügyi kríziseként országosan közel félmillió megbetegedést és mintegy 190 ezer halálestet okozott. A formálódó közegészségügyi intézményrendszer a helyi szinteket csak korlátozottan tudta ellenőrizni, és nem mindenütt rendelkezett kellő eszközökkel ahhoz, hogy hatékonyan felügyelje és koordinálja működésüket.

A kutatás célja a járvány Baranya megyei történetének rekonstrukciója. Az előadás arra törekszik, hogy regionális perspektívából gazdagítsa a magyarországi járványtörténet eddigi ismereteit, hozzájárul a járvány árnyaltabb megközelítéséhez.

A vizsgálat elsődleges forrásbázisát a Baranya Vármegyei Levéltár iratanyagai, a korabeli sajtó és valamint statisztikai adatsorok szolgáltatták. A módszertan ötvözi kvantitatív és kvalitatív forráselemzést. A kutatás főbb kérdései, hogy a környezeti, társadalmi és infrastrukturális adottságok, valamint az alkalmazott hatósági intézkedések miként befolyásolták a járvány terjedését és lefolyását, ill. lakosság reakciói milyen szerepet játszottak a védekezés eredményességében.

Az elemzés segít annak megértésében, hogy a 19. századi járványok milyen szerepet játszottak közegészségügyi és az urbanizációs folyamatokban, hogyan formálták a modernizáció irányait. A kolera magyar közegészségügyi gondolkodás és intézményrendszer fejlődésének meghatározó tényezője. A járvány tapasztalatai hozzájárultak az egységes állami közegészségügyi szabályozás és az 1876-os törvény megszületéséhez.

PILKHOFFER MÓNICA

egyetemi docens, PTE BTK TTI Modernkori Történeti Tanszék

„Ki a városból! Mert csak a kertvárosokban van napfény, tiszta levegő és nyugalom”

A kertváros gondolata a századforduló Angliájában született meg a zsúfolt, nagy népsűrűségű belvárosok problémáinak enyhítésére. Ebenezer Howard könyveiben (*Tomorrow: A Peaceful Path to Real Reform*, 1898.; *Garden Cities of To-morrow*, 1902) olyan, maximum 60 000 fős kertvárosok létesítését szorgalmazta London környékén, amelyek ötvözik a város és a vidék előnyeit. A megfizethető árú, egészségesebb és intimebb otthont és lakáskörülményeket biztosító kertés házak mellett a városi infrastruktúra minden elemével rendelkező elővárosok létesítéséhez a városi tömegközlekedés megindulása is hozzájárult. Nem sikerült ugyanakkor a kertvárosok társadalmilag vegyes jellegét megteremteni: a városközpontoktól távolabb fekvő, természetközelibb lakhatás elsősorban az életmódreform híveivé váló alternatív értelmiségiek („vegetáriánus antropozófusok”), vagy bizonyos értelmiségi szakmák, illetve hivatalnokok számára volt vonzó, akiket munkájuk nem kötött az üzleti élet központjához, a cityhez. A 20. század első évtizedeiben már Bécsben és Budapesten is megjelentek a kertvárosok, tisztviselőtelepek (például a Bírák és Ügyészek Telepe, Wekerle-telep), majd a két világháború közti időszakban a kertvárosmozgalom elérte a vidéki városokat is.

Előadásomban a pécsi Megyeri kertváros kiépülését igyekszem bemutatni ebben a kontextusban levéltári és sajtóforrások alapján a terület kijelölésétől a lakóházak felépítéséig, a közintézmények kiépítéséig. Ennek során kitérek a kertváros és a belváros közötti közlekedés és kapcsolat, a beépítés nehézségeinek, a szolgáltatások elérhetőségének a kérdéseire, a kertvárosba költözők társadalmi összetételére és a lakóköörülményekre, végül pedig arra, hogy milyen szerepet játszott a Megyeri kertváros a város térbeli terjeszkedése és a két világháború közötti városrendezés szempontjából.

PINTÉR TAMÁS

segédlevéltáros, MNL Baranya Vármegyei Levéltára

Nézőpont kérdése: a török utáni Baranya viharos újjászervezése az újabb források tükrében

Baranya vármegye első alispánjainak – Nagy György László, Hapsz Gábor és Jonathan Edmund Thelesy de Tilnau – szerepe meghatározó volt a török uralom alóli felszabadulást követő évek közigazgatási újjászervezésében. Bár a témával Béli Gábor részletesen foglalkozott, azonban 1988-ban megjelent tanulmányához csak korlátozott forrásbázis állt rendelkezésére, így eredményei is részlegesek lehettek. Az újonnan feltárt források révén azonban kirajzolódik, miként alakult ki a Baranya vármegyei politikai elit, milyen konfliktusok bontakoztak ki a helyben állomásozó császári katonasággal, milyen hatalmi és személyes hálózatok befolyásolták a tisztségek megszerzését, és hogyan formálódott a vármegye politikai kultúrája a felszabadítást követő évtizedben. Kutatásunkban kiemelt figyelem irányult Jonathan Edmund Thelesy de Tilnau pályájára, kinek személye bár kevésbé ismert a történettudomány számára, az 1690-es évek végén kulcsszerepet játszott a Baranya megyei közigazgatás újjászervezésében, és öt éven át töltve be az alispáni tisztséget. Munkánk során nem csak Thelesy életútját és kapcsolatrendszerét, de megválasztásának botrányos körülményeit, egyúttal Baranya vármegye újjászervezése utáni első (a szakirodalomban szinte ismeretlen) tisztújításának történetét is bemutatjuk. A történeti események rekonstrukciója elsősorban az MNL Országos Levéltára nádori levéltárának magánlevelezéseire támaszkodik, amelyek alapján maguk a kortársak mutatják be saját nézőpontjaik alapján a katonai és kamarai érdekellentéteket, valamint a helyi rendek és az egyházi vezetés közötti konfliktusokat.

RÁCZ MÁRK

történelem tanár, Virányos Általános Iskola (Budapest)

Társadalmi rétegződés és mobilitás az egykori Janus Pannonius Tudományegyetem ideológiai tanszékein

Előadásomban a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem (JPTE) Állam- és Jogtudományi Kar Filozófia és Tudományos Szocializmus Tanszék (7 fő), illetve a Szociológia Tanszék (5 fő) oktatói állományát mutatom be. Nem hagyom ki a JPTE Tanárképző Kar Marxizmus-Leninizmus Tanszékének (21 fő) tanárait sem. E tanszékeken csak a politikai értelemben vett legmegbízhatóbbak taníthattak az államszocializmus évtizedei alatt. Kutatási kérdéseim: milyen társadalmi közegekből érkeztek tanítani az ideológiai oktatók az egyetemre? Hogyan tudtak megbirkózni a felsőoktatás berkein belüli szakmai feladatokkal? A kutatás azt a célt szolgálja, hogy pontosabb képet kapjunk arról, hogy társadalmi bázis szempontjából kik működtették a Rákosi- és a Kádár-rendszert. A hipotézisem az, hogy döntően paraszti, illetve munkás származású egyének lehettek azok, akiket a rendszer felemelt. Az ideológiai oktatói státusz bizalmi állásnak számított a felsőoktatásban, ahol kizárólag politikailag megbízható, hithű kommunista párttagokat alkalmaztak. Az egykori oktatási egységekre jellemző, hogy olyan tárgyakat oktattak a hallgatóknak, amelyek kötelező jelleggel bírtak. Az egykori ideológiai oktatók egy része – társadalmi helyzetéből fakadóan – nem volt képes átlépni saját árnyékát. Vagyis többen nem voltak kellően innovatívak, nem voltak képesek szakmai értelemben megújulni. Ugyanakkor számos tanár rendelkezett ezzel a képességgel. Társadalmi értelemben minél mélyebbről, minél inkább a perifériáról jön az adott tehetség, annál több akarat hajtja. Ezek az emberek jelentős társadalmi mobilitás révén kerültek be az egyetemekre tanítani. Mivel 1950–1989 között valamennyi hazai felsőoktatási intézményben kötelező volt oktatni marxista filozófiát (dialektus materializmust és történelmi materializmust), politikai gazdaságtant és tudományos szocializmust, ezek a tárgyak szorosan kötődtek a fent nevezett tanszékekhez.

RAPOSA VIVIEN KITTI

segédlevéltáros, PhD hallgató – MNL Baranya Vármegyei Levéltára, PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola

Politizáló egyetem. Az ETE oktatóinak politikai tevékenysége a két világháború közötti Pécsen

A 19. századtól az egyetemi tanárokról alkotott kép és a velük szemben támasztott társadalmi igény nagymértékű átalakuláson ment keresztül: a professzorok többé már nem csak a fiatalok szakmai tudását fejlesztő tudósok voltak, hanem előléptek a közélet irányítóivá. Követelménnyé vált velük szemben, hogy megfogalmazzák véleményüket az aktuális politikai kérdésekről. Az első világháború után azonban az önálló, szabad gondolatok kifejezését felváltotta a hatalom által képviselt „keresztény-nemzeti” politikai gondolkodás követése. Bár a kormányzat veszélyesnek tartotta a politika begyűrűzését a felsőoktatási intézmények falai közé, kizárása a professzorok független gondolkodásának korlátozását jelentette volna, ez pedig sértette az egyetemi autonómiát.

Előadásomban az egyetemi tanárok politikai tevékenységét mutatom be, kitérek azokra a politikai kérdésekre melyeket a professzorok tanévnyitói, tanévzárói beszédekben, illetve a lokális sajtónak tett nyilatkozataikban érintettek. Nagy hangsúlyt fektetek az oktatók politikai ambícióinak ismertetésére, például milyen pártok színeiben vettek részt a helyi, valamint a parlamenti választásokon, milyen eredményeket értek el, hogyan kapcsolódtak be a városi tanács munkájába. Fontos vizsgálati szempont az egyetemi tanárok megoszlása is: az egykori püspöki joglíceum oktatói ugyanis már az ETE Pécsre költözése előtt is a város szellemi elitjéhez tartoztak. Ők tovább folytatták megkezdett tevékenységüket, míg

a felsőoktatási intézménnyel érkező professzorok elfogadása és beilleszkedése eltérő ütemben zajlott. Előadásomban így elemzés alá veszem az egyetemi tanárok politikai aktivitását befolyásoló tényezőket és a karok közötti eltéréseket is.

RÉTFALVI P. ZSÓFIA

irodalomtörténész, szerkesztő, óraadó oktató, PTE BTK

„Élénkülni kezd a Mecsek lankás hegyoldala” – [Ifj.] Balogh Károly emlékei a Madách családról

[Ifj.] Balogh Károly, Madách Mária és [id.] Balogh Károly életben maradt gyermeke, szülei halálakor csupán egy éves volt. 1849-ben az erdélyi érchegységben történt tragikus haláluk miatt került a gyermek a Madách családhoz, ahol nagybátyja, Madách Imre és a nagymama, Majthényi Anna nevelte fel. Később, a hatvanas éveinek közepén, 1912 és 1913 között Pécsen készítette el kéziratban maradt emlékiratait, amelyben sajátos képet fest gyermekkoráról és a Madách család mindennapjairól. A Madách-kutatáshoz kapcsolódóan először fia, [legifj.] Balogh Károly közölt részleteket az emlékiratból *Madách: az ember és a költő* című 1934-es monográfiájában, majd 1996-ban a Madách Irodalmi Társaság kiadásában jelent meg teljes terjedelmében.

Az emlékiratban a rövid fejezetek nem lineárisan haladnak, hanem különböző koncepciók mentén szerveződnek: a családi élet szereplőinek jellemét, néhány rájuk jellemző történetet, anekdotát mutat be a szerző, máskor az alsósztregovai kastély szobái mentén beszéli el gyermekkorának történetét, valamint több fejezeten keresztül különböző Madách Imre által készített rajzok, festmények nézegetése indítja el élményeinek leírását. Az írás alapján a rajzolás, festés nagymértékben meghatározta [ifj.] Balogh Károly alsósztregovai mindennapjait. Balogh későbbi pécsi élete során – abban az időszakban, amikor az emlékiratot is írta – a Mecsek növényvilágáról több rajzgyűjteményt is készített, amelyeket bár szintén nem adott ki, az egyetemi könyvtár ma is őriz. Az előadásban tehát azt vizsgálom, hogy Balogh emlékirata milyen helyet foglal el a Madách-életrajzok között, milyen narrációs technikákat alkalmaz, amelyek a fikciós művekhez közelítik, és miként válik a szöveg és a képek közötti mediális váltás az emlékirat szervezőelvévé.

SIPOS BALÁZS

projektmenedzser, Győr-Moson-Sopron Vármegyei Önkormányzat

Pécs tömegközlekedésének fejlődése az 1960-as években

A Rákos-korszaktól kezdődően számos közút- és tömegközlekedés hálózatfejlesztési tervet készítettek Pécs város részére, amellyel az urbanizálódó város forgalmi gondjait próbálták megoldani. Volt szó troli-busz hálózat létrehozásáról, villamosvonal fejlesztésről, végül az autóbuszközlekedés nagyobb arányú fejlesztéséről hoztak döntést. Az 1958-as UVATERV által készített közlekedésfejlesztési koncepció alapján előbb leállították a városban közlekedő villamosjáratokat, majd megindult a város autóbushálózatának korszerűsítése. A feladat nehézségét és komplexitását mutatja, hogy számos nehézséggel és változóval kellett számolni, mint a város topográfiája, a város szén- és uránlelőhelyeinek várostól való távolsága, az új lakótelepek építése, valamint a városon áthaladó 6-os számú főút elvezetése.

Előadásomban az 1960-as évekbeli Pécs tömegközlekedési helyzetét, szerepét szeretném bemutatni mind helyi, mind pedig régiós és országos viszonylatban. Bemutatom a hálózatfejlesztési terveket és

azok megvalósulását, valamint magukat a járműveket, amelyekkel nap mint nap kiszolgálták a város tömegközlekedését.

Előadásom levéltári és tervtári forrásokon alapulnak, kiegészítve korabeli helyi sajtó munkáival, valamint saját térképekkel kívánom illusztrálni a hálózatban végbemenő változásokat.

SZABADVÁRY TAMÁS

régész, MNM KK Nemzeti Régészeti Intézet, Régészeti Tár

Kiemelt baranyai vonatkozású római kori leletek magángyűjteményekben

Magángyűjteményekben végzett kutatásaink során számos olyan római kori fém kisleletre bukkantunk, melyek nagy valószínűséggel Baranya megye területéről származnak, tudományos köztudatban való rögzítésüket kvalitatív szempontból, fontosnak véljük. A leletek sorában kiemelendő egy Mohács környékéről származó, ólomból öntött, nagyméretű, ún. Okorág-típusú fibula, mely az anyaghasználatot tekintve, ritkaságnak tekinthető. A késő római kori-ókeresztény leletkör gyarapodó spektrumához illeszkedik egy rézötvözet amfora alakú szíjvég, melynek előlapján egy Rómából is ismert, bajelhárító motívummal kombinált Krisztus-monogram bekarcolt ábrázolása vehető ki. A numizmatika tárgykörébe eső leletek sorában Alexander Severus hibrid verete, illetve zömében Beremend környékéről származó késő római rézérmek korabeli utánzati emelhetők ki.

SZEDERKÉNYI ÉVA KATA

egyetemi adjunktus, PTE BTK

Elnémult női hangok – német kisebbségi történetek Baranyából 1920–1970 között

Minden történet, amit elmesélünk és felidézünk, az elkövetkező nemzedékek visszhangja lehet. Ezek a magántörténetek apró mozaikjai alkotják jelen történelmünk szövetét. Az előadás témája a német etnikai kisebbségekhez tartozó nők által a második világháború viharos időszakában és az azt követő kommunista rendszerben élők magántörténetelmére összpontosít az „oral history” módszerével. Kutatásunkban az elbeszélt történelem vizsgálati módszerei belül is az előző generációk történeti tapasztalatainak átadása és megőrzése (szóbeli hagyomány) adott lehetőséget, hogy egy-egy emberi sorson belül az élettörténetet meghatározó és az életpályának jelentőséget adó események narratíváját rögzítsük. Célunk, hogy segítsük a nemzedékeket áthidaló, azaz a kultúrák közötti párbeszéd kialakítását. A kutatás fő témája az olyan Dél-Magyarországon, főként Baranyában gyűjtött történetek feltárása, rögzítése, elemzése, ahol a német nemzetiségűek, Hessen (ma Németország), Schwabenland (ma Németország) lezármazottai az 1770-es évek óta jelen vannak, különös tekintettel a döntően különböző német kisebbségek által lakott Baranya és Tolna megyére. Jelen előadásban a Baranya megyei Véménd (németül: Weimend, Wemend) két családjának történetén keresztül mutatjuk be a túlélés lehetséges módzatait, az 1920-as évektől az 1970-es évekig.

Pécs műemlékei a számok tükrében. A barokktól a Bauhausig

Az előadás ötlete és előzménye az, hogy 2025. év folyamán több előadást és belvárosi sétát tartottam, melyek fókuszában Pécs épített öröksége állt, mégpedig kifejezetten a török kor utáni építészeti stílusok bemutatásával. Mindeközben megemlékeztünk Piatsek József munkásságáról a klasszicizmus, Pilch Andor munkásságáról a szecesszió és Forbát Alfréd munkásságáról a Bauhaus modernizmus kapcsán.

A jelen előadás célja a fenti építészeti stílusok tudományos módszerekkel történő listázása és számszerűsítése, valamint annak bemutatása, hogy az egyes stílusok műemléki értékei milyen súlyt képviselnek a pécsi védett műemléki és helyi védett épületállományon belül. A rendkívül kifejező számadatok és diagramok mellett természetesen sor kerül majd minden egyes stílus legnagyszerűbb pécsi példáinak bemutatására is, hiszen nem lehet eléggé hangsúlyozni az egyes korszakok kiemelt jelentőségű építészeteinek máig ható hatását. Ők voltak azok, akik valóban arculatformáló hatást fejtettek ki építőművészetükkel. A klasszicista Pécs összefonódik Piatsek József és tanítványai munkásságával, Pilch Andor építészetének megismerésével egy igazán egyedülálló pályáiv bontakozik ki előttünk, melynek csupán egy része volt az egyedi stílusú, pécsi szecessziós építészet. S végül a Bauhaus Pécs-et különösen érzékenyen érinti, hiszen számos alkotó itt született, majd vált világhíróvá. Elegendő ezen a helyen Breuer Marcell, Molnár Farkas, vagy éppen Forbát Alfréd nevét megemlítenünk. Közülük az utóbbi, Forbát Alfréd fél évtizedes pécsi jelenléte formálta jelentősen a harmincas évek városképét Pécsen. Az előadás nem titkolt szándéka a védett elemeken túlmenően a ma még nem védett épületek bemutatása és számszerűsítése is.

Ez a törekvés arra irányul, hogy legyünk tisztában épített örökségünkkel, és a lehető legkevesebb bontás történjen a jövőben a fentiekben felsorolt alkotók ma még meglévő életművéből.

TÓTH ZSOLT

régész, Janus Pannonius Múzeum

Észrevételek a pécsi székesegyház alatti csatornához

1763-ban a székesegyház északi oldalán, a mai Jézus Szíve kápolna területén a középkori székesegyház északi fala mellé épített csatornára akadtak rá a belső járószint alatt. A csatorna értelmezése a régészeti kutatás elengedhetetlen részévé vált a késő római temetői épületek és a székesegyház építéstörténetének vizsgálata kapcsán. Utóbbival szorosan összefügg, hiszen vonala közvetlenül a középkori templom északi fala mellett van, illetve áthalad a két északi torony alatt is. Előbbiekből adódóan a csatorna megfigyelése, építéstörténetének helyes értelmezése fontos adatokat szolgáltat a középkori katedrális építéstörténetéhez. A késő római temetői épületekkel való összevetés a csatorna korának és funkciójának meghatározásához, valamint a székesegyház római kori előzményének vizsgálatához segít hozzá. Építésének idejét illetően és funkcióját tekintve is eltérő nézetek alakultak ki a kutatásban, így a csatorna helyes értelmezése lezárhatja ezt a vitát is. Emellett megerősítheti vagy módosíthatja a székesegyház periodizációjával kapcsolatos nézeteket.

Az eddigi kutatás hiányossága volt, hogy az értelmezést illetően nem vették figyelembe a csatorna környezetének földrajzi viszonyait, nem értelmezték az eredeti természeti környezetet és annak változásait, a mindenkori környezet és a csatorna viszonyát. Különösen fontos a terepadottságok meghatározása és a vízrajz lehetséges rekonstruálása. Szerencsés módon az utóbbi években számos kisebb-nagyobb volumenű régészeti kutatás folyt a területen, amelyek mind a földrajzi viszonyok meghatározásában, mind a székesegyház építéstörténetére vonatkozólag értékes adatokat szolgáltattak. Ezen eredmények és a csatornában végzett személyes megfigyelések, felmérések hozzásegítettek ahhoz, hogy egy letisztult kép alakuljon ki a csatornáról. Hozzá kell tenni, hogy egyes részletek még így is bizonytalanok, amelyeket további célzott régészeti feltárásokkal lehetne tisztázni.

VÉGH FERENC

történész, egyetemi oktató, PTE BTK TTI Középkori és Koraújkori Történeti Tanszék

Siker vagy kudarc? Pécs 1664. évi ostroma

A Zrínyi Miklós és Julius Wolfgang Hohenlohe által 1664. január-február folyamán vezetett téli hadjáratot az eszéki Dráva-híd felégetésének propaganda-értéke tette széles körben ismertté a korabeli közvélemény előtt, katonaszakmai szempontból a hadművelet legkiemelkedőbb mozzanatának mégis Pécs ostromát kell, hogy tartsuk. A keresztény haderő ugyanis – részben módszeres ostromműveletekkel – kísérletet tett a Dél-Dunántúl kulturális és gazdasági központjának számító, életerős oszmán közösséggel rendelkező település és várának bevételére. Jóllehet a támadók a lakosság zömének menedéket nyújtó belső (püspök)várat végül nem tudták bevenni, az alatta elterülő, fallal övezett város és a külterületek pusztulása így is traumatikus esemény volt a szandzsákközpont életében. A történelemszerű tudósító korabeli, a kutatás előtt eddig nem ismert vagy kevésbé hasznosított német nyelvű nyomtatványok és képi források módszeres elemzése nyilvánvalóvá teszi, hogy Pécs ostroma a korábban ismerttől némiképpen eltérően zajlott, ami nem mellékesen Zrínyi Miklósnak az eseményekben játszott szerepét is árnyalja. Vezértársa, Hohenlohe gróf önreprezentációjának vizsgálatával pedig a voltaképpen inkább félsikert hozó ostrom kortársi megítéléséhez, interpretációjához is adalékokkal kívánunk szolgálni előadásunkkal

Nádor Tamás születésének centenáriuma alkalmából rendezett kerekasztal-beszélgetés és kamarakiállítás

SZABÓ FERENC JÁNOS

zongoraművész, zenetörténész, HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

Az idén száz éve született Nádor Tamás (1925–1996) Pécs zenetörténetének egyik legjelentősebb – ha nem a legjelentősebb – kutatója volt. Középiskolai tanulmányait a Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziumában végezte, ahol diáktársaival együtt létrehozta az ország első diákok által működtetett rádióstúdióját. 1948-ban jog- és államtudományi doktorátust szerzett az 1923 óta Pécsen működő Erzsébet Tudományegyetemen, azonban csak néhány évig dolgozott jogászként, ugyanis diákként végzett rádiós tevékenységét 1945 után is folytatta. 1948-ban már irodalmi műsort készített a budapesti Magyar Rádiónak, első önálló zenei rádióelőadása 1949. február 14-én hangzott el „Örök álmodozó. Schumann” címmel. 1953 őszétől nyugdíjazásáig, 1985-ig a Magyar Rádió Pécsi Körzeti és Nemzetiségi Stúdiójában dolgozott mint zenei szerkesztő, illetve vezető szerkesztő.

Nemcsak rádióműsorokat készített, de nyomtatásban is publikált: Pécs zeneéletének krónikásaként több ezer újságcikket írt pécsi napilapokba. Emellett könyveket is írt, zeneszerzőkről szóló köteteket, valamint Pécs zenetörténetének különböző szeleteit bemutató publikációkat. Nyugdíjasként a Városházai Múzeumban (ma: Janus Pannonius Múzeum) dolgozott egy Baranya Megyei Hangtár létrehozásán, illetve saját pécsi zenetörténeti forrásgyűjteményének rendezésén.

Leánya, Gyurkóné Nádor Judit 2025 tavaszán átadta a Csorba Győző Könyvtár Zeneműtárának édesapja muzeális értékű hanglemezyűjteményét, amelyben a Ciszterci Gimnázium Stúdiójának eredeti, 1941 és 1944 között készített hanglemezei is megtalálhatók. A hanglemezyűjtemény mellett Nádor Tamás kétféle rádiós lemezjátszója is a könyvtárba került.

Nádor Tamás születésének centenáriuma alkalmából Szabó Ferenc János beszélget Gyurkóné Nádor Judittal, a beszélgetés során elhangzanak részletek a Ciszterci Gimnázium Stúdiójának hangfelvételeiből, valamint Nádor Tamás későbbi, a Pécsi Rádió munkatársaként készített műsoraiból. A beszélgetés után a konferencia résztvevői megtekinthetik azt a kamarakiállítást, amelyet a rendkívüli értékű lemezgyűjteményből és Nádor Tamás helytörténeti publikációiból állítottak össze a Csorba Győző Könyvtár munkatársai a könyvtár Zeneműtárában.

A kamarakiállítás 2025. december végéig megtekinthető a Zeneműtár nyitvatartási idejében.

A rendezvény időpontja
2025. november 27-28. (csütörtök – péntek)

Helyszíne
Pécs, a Tudásközpont földszinti konferenciaterme (Universitas utca 2/a)

Élő közvetítés
www.youtube.com/baralibmediatar • www.facebook.com/baralib

További információ
www.csgyk.hu • 72/501-690 / 28055 • baranyaihelyismeret@gmail.com

A rendezvényre a belépés díjtalan.
A programváltoztatás jogát a szervezők fenntartják.
A rendezvényen kép- és hangfelvétel készül.

Szervezők
Csorba Győző Könyvtár • Pécs Története Alapítvány
MTA PAB Város- és Helytörténeti Munkabizottsága

